

УДК 665.0

О. А. Валуйська, кандидат хімічних наук, начальник управління експертиз та досліджень харчової продукції, алкогольних напоїв, фармацевтичних препаратів та наркотичних засобів Спеціалізованої лабораторії експертних досліджень Міністерства доходів і зборів
І. О. Нестеренко, начальник відділу досліджень харчової та кормової продукції Спеціалізованої лабораторії експертних досліджень Міністерства доходів і зборів
К. Д. Мотюк, молодший науковий співробітник відділу наукових досліджень з організаційних питань митної справи Державного науково-дослідного інституту митної справи

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СПОСОБУ ОБРОБКИ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕНЬ У МИТНИХ ЦІЛЯХ

Проаналізовано практичні аспекти ідентифікації способу обробки насіння соняшнику під час досліджень у митних цілях. Зокрема, наведено характеристику нормативно-технічної документації, що використовується для визначення митної вартості соняшникового насіння. Обґрунтовано актуальність розробки методики виконання вимірювань способу обробки насіння та визначено критерії для здійснення даної процедури.

Ключові слова: ідентифікація; митна експертиза; методика виконання вимірювань.

In the article the practical aspects of authentication of method of treatment of sunflowers seed are analyzed during the leadthrough of researches in custom aims. In particular, description of normative-technical document, in-use for determination of custom cost of sunflowers seed is resulted. Also authors are ground actuality of development of method of implementation of measurings of method of treatment of seed and criteria are certain for realization of this procedure.

Key words: identification; custom examination; method of implementation of measurings.

Постановка проблеми. Ідентифікація товару – один з визначальних складників процедур митного контролю та митного оформлення товару під час перевірки відомостей, які подаються органам доходів і зборів у ході переміщення товару через митний кордон України. Мета перевірки відібраних проб або зразків товару шляхом лабораторних досліджень (експертиз) – установлення характеристик (показників) товару, визначальних для його класифікації за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), та перевірка задекларованої митної вартості товару.

Таким чином, на першому етапі митної експертизи виникає питання визначення переліку показників, які впливають на класифікацію товару згідно з УКТ ЗЕД та його митну вартість, а також наявності методик їх контролю.

© О. А. Валуйська, І. О. Нестеренко, К. Д. Мотюк, 2015

Наприклад, одним з таких показників для ідентифікації насіння соняшнику в митних цілях є спосіб його обробки (сушене, смажене). Враховуючи, що Україна щорічно виробляє близько 10 % від загального обсягу насіння соняшнику у світі, посідаючи третє місце (поступаючись лише Аргентині й Росії), та входить до п'ятірки світових лідерів з експорту соняшнику і продуктів його переробки, питання ідентифікаційної експертизи соняшникового насіння для цілей митного контролю та митного оформлення дуже актуальне.

Нині нормативно-технічна документація, яка регулює вимоги до показників якості насіння соняшникового, така:

ДСТУ 7011:2009 “Соняшник. Технічні умови”,

ДСТУ 4694-2006 “Соняшник олійна сировина. Технічні умови”,

ДСТУ 6068:2008 “Насіння соняшнику. Сортові та посівні якості. Технічні умови”.

Нормовані показники якості, контроль яких передбачається згідно з даними нормативно-технічними документами (далі – НТД): вологість, олійна та сміттєва домішки, масові частки олії в перерахунку на суху речовину, олеїнової кислоти в олії та сирого протеїну, кислотне число олії, маса 1000 насінин, зараженість шкідниками зерна, норми сортових якостей насіння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичним питанням здійснення ідентифікаційної експертизи присвячено праці С. А. Вілкової, М. А. Ніколаєвої, М. А. Положишнікової. Проте літературні джерела, в яких розглядаються проблемні питання ідентифікації насіння соняшникового під час митної експертизи, не знайдено.

Мета статті – дослідити можливості визначення критеріїв, які характеризують спосіб обробки насіння соняшнику (сушене або смажене), розробити й упровадити методику виконання вимірювань, що дозволить забезпечити ідентифікацію зазначеного товару в митних цілях.

Виклад основного матеріалу. Під час переміщення товарів через митний кордон України виникає потреба у застосуванні таких видів експертиз:

- технологічна (ідентифікація сировини та готової продукції);
- класифікаційна (визначення коду за УКТ ЗЕД);
- товарознавча (встановлення належності товарів до певної однорідної групи).

Кінцевим результатом проведення кожної експертизи є ідентифікація товару.

У широкому сенсі ідентифікація розглядається як прирівнювання, уподібнення, розпізнання, порівняння, ототожнювання чого з чимось. Сучасна теорія ідентифікації ототожнює розпізнання образів зі з'ясуванням питання про те, до якого класу можна зарахувати образ, що розпізнається. При цьому клас образів розглядають як деяку сукупність, що має спільні та близькі між собою характеристики чи властивості [1].

Відповідно до Закону України “Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини” термін “ідентифікація” (від лат. “identifico” – ототожнюю) визначає відповідність показників якості харчових продуктів і продовольчої сировини показникам, установленим у нормативній та технічній документації виробника харчових продуктів чи наведеним в інформації про ці продукти, а також визначає відповідність харчових продуктів і продовольчої сировини у звичайній загальній назві з метою сертифікації [2]. Згідно з останніми змінами, які були внесені в Закон України “Про безпечність та якість харчових продуктів”, термін “ідентифікація” вже розглядають як процедуру підтвердження відповідності органолептичних, біологічних, фізичних та хімічних параметрів і властивостей, специфічних для даного виду харчового продукту, тим параметрам і властивостям, які зазначаються в етикетуванні цього харчового про-

дукту, а також процедуру підтвердження загально визнаної назви даного виду продукту, торговельної марки та/або комерційного (фірмового) найменування [3].

Ідентифікаційна діяльність базується на чітко визначених критеріях, завдяки яким визначаються і порівнюються показники (властивості) дослідних об'єктів. Джерело таких критеріїв: НТД, які регламентують показники якості та безпеки, товаросупровідні документи, маркування тощо.

Вибір критеріїв залежить від мети ідентифікації, умов, об'єктів та їх взаємодії. Критерії бувають загальні, тобто такі, що характерні для всіх товарів, та специфічні, які враховують лише особливості конкретного товару. Під час ідентифікації (рис. 1) спочатку визначають критерії ідентифікації, а потім перелік показників відповідно до цих критеріїв. У розрізі послідовності етапів наведеної схеми ідентифікація насіння соняшнику в митних цілях пов'язана з такими чинниками.



Рис. 1. Схема ідентифікації

Відповідно до УКТ ЗЕД насіння соняшнику залежно від способу теплової обробки може розглядатись у товарній позиції 1206 “Насіння соняшнику, подрібнене або не подрібнене” (насіння сушене) або 2008 “Плоди, горіхи та інші їстівні частини рослин, приготовлені або консервовані іншим способом, з доданням або без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин або спирту, в іншому місці не зазначені” (насіння смажене).

Насіння товарної позиції 1206 може бути піддано помірній тепловій обробці з метою кращого зберігання, наприклад, для інактивації ліполітичних ферментів (ліпаз, що руйну-

ють жири), зменшення вологості (шляхом процесу сушіння), усунення гіркоти, полегшення використання тощо. Така теплова обробка допускається, якщо вона не змінює властивості насіння як природного продукту і не призводить до утворення продукту, придатного для більш специфічного використання. Для іншого використання застосовується смаження.

Насіння смажене, піддане або не піддане іншим процесам додаткової обробки, класифікується у товарній позиції 2008.

Перевірка відповідності задекларованих відомостей про насіння соняшникове, що передбачає його класифікацію у товарних позиціях 1206 чи 2008 УКТ ЗЕД, потребує проведення лабораторних (експертних) досліджень.

Лабораторні дослідження (експертизи) в митних цілях на всій території України відповідно до Митного кодексу України здійснюються Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень Міністерства доходів і зборів України. Такі дослідження (експертизи) проводяться як у рамках процедур митного контролю та митного оформлення, так і у провадженні у справах про порушення митних правил.

Експертні підрозділи Міндоходів атестовані на право проведення вимірювань державним підприємством “Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів” (Укрметртестстандарт) та мають проводити лабораторні дослідження з метою перевірки ідентичності товару та відомостей щодо нього, заявлених у супровідних документах, відповідно до вимог чинної в Україні нормативно-технічної документації та використовувати у роботі нормативно затверджені методики.

Отже, джерелом критеріїв ідентифікації насіння соняшнику в митних цілях нині є ДСТУ 7011:2009 “Соняшник. Технічні умови”, ДСТУ 4694-2006 “Соняшник олійна сировина. Технічні умови”, ДСТУ 6068:2008 “Насіння соняшнику. Сортові та посівні якості. Технічні умови”.

Проте показники, нормовані цими НТД, не містять критеріїв, які дозволяли б установити належність насіння до сушеного або смаженого. У виборі критеріїв ідентифікації слід урахувати фізико-хімічні процеси, які відбуваються під час теплової обробки насіння соняшнику, та можливі зміни його хімічного складу.

Свіжозібране насіння має достатньо високу вологість – близько 20 % за температури 20–25° С, що спричинює інтенсифікацію гідролітичних та окислювальних процесів і стрімке зростання мікроорганізмів, призводить до погіршення якості та псування насіння. Тому насіння соняшнику, що збирається та має вологість вищу 12 %, піддається сушінню шляхом нагрівання або іншій тепловій обробці, ступінь якої не має спричинювати зміни властивостей насіння як природного. Після висушування вологість насіння перебуває у межах 6–8 %, при цьому не відбуваються глибокі зміни хімічного складу вмісту білків, жирів, вуглеводів. У процесі смаження відбуваються незворотні зміни хімічного складу, такі як:

- 1) видалення структурованої води, внаслідок чого знижується залишкова вологість;
- 2) руйнування ліпідів (жирів), унаслідок чого знижується олійність насіння;
- 3) денатурація білків, унаслідок чого збільшується частка розчинних білків;
- 4) зміна складу вуглеводів, унаслідок чого зростає частка редуруючих (інвертних).

Це може слугувати показником значних змін властивостей соняшникового насіння як природного продукту, що розглядається у товарній позиції 1206 УКТ ЗЕД, та перетворити його на продукт для більш специфічного використання, який розглядається у товарній позиції 2008 УКТ ЗЕД. Проте нині не існує кількісних критеріїв зміни зазначених показників насіння соняшникового внаслідок теплової обробки, а також нормативно затверджених методик їх вимірювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для ідентифікації насіння соняшнику в митних цілях одним із визначальних показників є встановлення способу його теплової обробки (сушене або смажене). У чинних в Україні НТД немає критеріїв і показників, які дозволяють правильно ідентифікувати насіння соняшнику для подальшої його класифікації згідно з УКТ ЗЕД, що створює також ризик неправильного нарахування митних платежів. Тому визначення відповідних критеріїв і показників, добір методів дослідження, розробка й упровадження необхідної для виконання вимірювань методики – дуже актуальне питання.

Список використаних джерел:

1. Николаева М. А. Идентификация и фальсификация пищевых продуктов / Николаева С. А., Лычников Д. С., Неверов А. Н. – М. : Экономика, 1996. – 106 с.
2. Про безпечність та якість харчових продуктів та продовольчої сировини [Електронний ресурс] : Закон України [прийнято Верховною Радою України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80/ed20010124>
3. Про безпечність та якість харчових продуктів сировини [Електронний ресурс] : Закон України [прийнято Верховною Радою України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>

